

Valtiovarainministeriö
Suomen Kuntaliitto

10.1.2014

Kunnat

Suomen Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman toimeenpano

Suomi liittyi Avoimen hallinnon kumppanuushankkeeseen 23.4.2013. Avoimen hallinnon kansainvälinen kumppanuushanke, Open Government Partnership OGP, on maailmanlaajuinen ponnistus hallinnon avoimuuden kehittämiseksi. Kumppanuushanke perustettiin presidentti Obaman aloitteesta YK:n yleiskokouksen yhteydessä. Sen tavoitteet ovat kansalaisten osallisuuden sekä hallintojen läpinäkyvyyden, vaikuttavuuden ja tuottavuuden sekä vastuullisuuden lisääminen.
www.opengovpartnership.org

Suomelle avoimuus on aina ollut perusarvo. Suomella on hyviä esimerkkejä avoimuudesta, kuten julkisuuslaki, kuntalaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki. Toimintaympäristömme, hallinnon rakenteet sekä myös kuntalaisten tarpeet ovat kuitenkin muutoksessa. Avoimuutta on edistettävä jatkuvasti osana käynnissä olevia uudistuksia niin keskushallinnossa kuin paikallistasolla. Kaikilla on avoimuudessa parannettavaa.

Päästäkseen jäseneksi Open Government Partnershipiin kunkin jäsenmaakandidaatin on valmisteltava Avoimen hallinnon toimintasuunnitelma. Siinä jäsenmaachdokas esittää konkreettisia toimenpiteitä ja sitoumuksia avoimuuden edistämiseksi.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä HALKE hyväksyi toimintasuunnitelman kokouksessaan 14.3.2013. Suomen Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman pääteema on Osallisuuden edistäminen. Osallisuutta edistetään neljällä osa-alueella: 1) Avoim toiminta 2) Selkeä kieli 3) Avoim tieto ja 4) Hallinto mahdollistajana. Suomen toimintasuunnitelma laadittiin avoimesti kansalaisjärjestöjen, kansalaisten sekä virkamiesten yhteistyönä. Toimintasuunnitelmassa on konkreettisia sitoumuksia myös liittyen kuntahallintoon, kuntalaisten osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Suomen Avoimen hallinnon toimintasuunnitelma on tämän asiakirjan liitteenä ja löytyy osoitteesta:
www.avoinhallinto.fi

1 Avoimen hallinnon toimintaohjelman toimintakausi

Suomen avoimen hallinnon ensimmäisen toimintasuunnitelman toimeenpano on kaksivuotinen, ja se alkoi 1.7.2013. Toimeenpanon koordinoinnista vastaa valtiovarainministeriö.

Toimeenpanon etenemisestä tehdään itsearviointi ensimmäisen toimeenpanovuoden jälkeen, syyskuun 30. päivään mennessä vuonna 2014. Tätä seuraa riippumaton arviointi tammikuun 2015 loppuun mennessä. Toimintaohjelmaa päivitetään itsearvioinnin pohjalta maaliskuuhun 2015 mennessä. Aikataulu toimeenpano-ohjelman käsittelyyn OGP:ssä löytyy osoitteesta:
<http://www.opengovpartnership.org/timeline-all-ogp-participating-countries>

2 Toimeenpano kunnissa, ministeriöissä, virastoissa ja laitoksissa

Avoimen hallinnon edistäminen on koko julkisen hallinnon yhteinen tehtävä. Kaikkia virastoja, ministeriöitä, kuntia ja laitoksia tarvitaan toteuttamaan toimintaohjelman sitoumuksia. Kuntalaisille, kansalaisille ja kansalaisjärjestöille avoimuus tai sen puute tulee näkyväksi yksittäisen viranhaltijan tai virkamiehen kautta: ajatuksissa avoimuuden tulee olla oletusarvo.

Seuraavassa käydään läpi keskeisiä, kuntahallintoonkin liittyviä sitoumusluonnoksia. Kuntia pyydetään toiminnassaan huomioimaan sitoumukset sekä edistämään avointa valmistelua, hallintoa ja osallistumista toiminnassaan myös jatkossa sekä kehittämään sitä.

2.1 Avoimen hallinnon yhteiset periaatteet jokaiselle viranhaltijalle tutuiksi

Hallinnon toiminnan avaaminen vaatii vahvaa johtajuutta. Ministeriöiden kansliapäälliköt ja Kuntaliiton johto ovat ottaneet avoimuuden edistämisen tosissaan. Osoituksena tästä he sopivat 15.4.2013 yhteisistä periaatteista avoimen hallinnon edistämiseksi. Kansliapäällikkökokouksen puolesta periaatteet allekirjoitti kansliapäällikkökokouksen puheenjohtaja, valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen, Kuntaliiton puolesta toimitusjohtaja Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma. Periaatteissa todetaan avoimuuden olevan keskeinen osa hyvää hallintoa.

Periaatteista on hyvä jakaa tietoa kaikille viranhaltijoille mielellään useita kanavia pitkin: esittely kunnan intrassa, infotilaisuuksissa ja osana esimerkiksi koulutustilaisuuksia.

Avoimen hallinnon yhteiset periaatteet ovat liitteenä tässä asiakirjassa ja löytyvät osoitteesta: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Avoimen_hallinnon_periaatteet.pdf

2.2 Valmistelun avoimuuden edistäminen ja kuntalaisten sekä kansalaisyhteiskunnan mukaan ottaminen jo valmistelun alkuvaiheessa

Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman toimenpiteet edistävät kuntalaisten, kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia vaikuttaa asioiden valmisteluun hallinnossa parantamalla päätöksenteon prosessien näkyvyyttä.

Kuntien on hyvä käydä läpi omat päätöksentekoprosessinsa ja arvioida, mitä olisi tehtävissä prosessien läpinäkyvyyden edistämiseksi. Kun ratkaisuja ja palveluja kehitetään tulee työhön ottaa mukaan kuntalaiset, asukkaat ja asiakkaat, mutta myös yritykset ja järjestöt.

Kunnat ovat jo osin kehittäneet tapoja saada valmistelussa olevat hankkeet, niihin liittyvät materiaalit ja erityyppisten kuulemisten yhteenvedot julkisiksi ja kaikille saatavissa oleviksi.

Myös jatkossa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja luonnoksia julkaistaan jo asioiden valmisteluvaiheessa kommentoitavaksi ja kuulemistilaisuuksista tiedotetaan ja viestitään eri kanavia pitkin. Erilaisia kuulemisia, sekä sähköisiä että kasvokkain, tulee järjestää jo valmistelun alkuvaiheessa.

Oikeusministeriössä on meneillään osallistumisympäristö –hanke, jossa kehitetään uusia työkaluja ja toimintamalleja vuorovaikutukseen kuntalaisten, kansalaisten, kansalaisjärjestöjen, julkishallinnon sekä poliittisten päättäjien välillä. Ensimmäisenä palveluna on julkaistu uudistettu otakantaa.fi-portaali

kansalaisten sähköiseen kuulemiseen. Näistä lisätietoja antaa oikeusministeriön erityisasiantuntija Niklas Wilhelmsson (etunimi.sukunimi(at)om.fi)

2.3 Virkakieli selkeäksi

Selkeä virkakieli antaa ihmiselle mahdollisuuden vaikuttaa asioihin ja saada äänensä kuuluviin. Yhteiseksi tarkoitettut asiat pyritään saamaan yhteiseksi kielen avulla. Asioiden valmisteluun on vaikea ottaa kantaa, jos niitä ei ymmärrä. Kuntalaiset eivät aina ymmärrä, mitä viranomaiselta tullut kirje tai päätös tarkoittaa, ja palvelukeskukset kuormittuvat puheluista. Tuottavuuspotentiaali on merkittävä.

Kuntia kehoitetaan kiinnittämään huomiota valmisteluasiakirjojen ja päätösten kieleen. Erilaisten tekstien ja asiakirjojen tarkistukseen voi käyttää asiakkaita tai asiakasraateja ja palautteen antamisen voi tehdä helpoksi esimerkiksi antamalla kirjeissä, verkkosivuilla ym. kehotuksen ja osoitteen, johon palautetta voi lähettää.

Koulutusta selkeään virkakieleen tarjoaa Kotimaisten kielten keskus (Kotus).

2.4 Vapaaehtoiset sitoumukset avoimuuden edistämiseksi 2014-2015

Avoimen hallinnon edistämiseen tarvitaan hyviä ideoita eri kunnista ja eri puolilta hallintoa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi avoimet ja etäseurattavat kokoukset, kuulemisista ja valmistelusta tiedottaminen ja viestiminen, yhteiskirjoittaminen, kuntalaisten mukaan ottaminen valmisteluun jo varhaisessa vaiheessa ja moni muu.

Pyydämme kuntia käymään läpi, mitä hyviä käytäntöjä teillä jo on avoimuuden edistämisessä ja millä tavoin kuntanne aikoo edelleen edistää avointa hallintoa vuosina 2014-2015. Toivomme teidän kertovan näistä toimenpiteistä verkkosivuillanne ja lähettävän valtiovarainministeriöön yhteenvedon niistä 31.5.2014 mennessä.

2.5 Avoimen hallinnon edistämisen yhteyshenkilö kunnassanne

Edellisten lisäksi pyydämme teitä ilmoittamaan Avoimen hallinnon edistämisen yhteyshenkilön valtiovarainministeriöön 15.2.2014 mennessä.

Nimettävän henkilön tehtävänä on toimia yhteyshenkilönä Avoimen hallinnon toimintaohjelman ja kuntanne välillä seuraamalla tulevia Avoimen hallinnon uutiskirjeitä ja nostamalla edistettäviä asioita esimerkiksi kuntanne johtoryhmän käsittelyyn sekä jakamalla kuntanne hyviä käytäntöjä muiden hallinnon toimijoiden kanssa.

2.6 Osallistuva budjetointi

Osallistuva budjetointi voidaan kuvata menetelmänä, jota käyttämällä esimerkiksi kaupunginosan, asuinalueen tai kylän asukkaat voidaan ottaa mukaan yhteisten verovarojen käyttöä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kiinnostus osallistuvaa budjetointia kohtaan on kasvamassa. Vuoden 2012 aikana Suomessa toteutettiin aiheesta kolme erilaista kokeilua.

Osana Kuntalaiset keskiöön - projektia Suomen Kuntaliitto, valtiovarainministeriö ja oikeusministeriö mallintavat vuoden 2014 aikana osallistuvan budjetoinnin prosessia ja pilotoivat sitä hankkeen kuntien kanssa. Pilotoinnin jälkeen kokemuksia levitetään laajemmin myös muihin kuntiin.

2.7 Kuntalain kokonaisuudistus

Avoimen hallinnon toimintasuunnitelmaan kuuluu osana myös käynnissä oleva kuntalain kokonaisuudistus. Siinä yhteydessä tarkastellaan mm. sitä, miten osallistuvaa budjetointia ja valmisteluprosessien avoimuutta voidaan edistää lainsäädäntöä kehittämällä. Hallituksen esitys uudeksi kuntalaiksi on tarjottu eduskunnalle syksyllä 2014.

2.8 ”Yhdessä yli esteiden - ilmoita avoimuuden esteestä”- kampanja

Osana Avoimen hallinnon toimintaohjelman toimeenpanoa valtiovarainministeriö käynnisti 15.10.2013 ”Yhdessä yli esteiden - ilmoita avoimuuden esteestä”- kampanjan, jossa voi ilmoittaa havaitsemistaan esteistä tai hidasteista julkisessa hallinnossa. Kampanjalla pyritään löytämään kehitettävät toiminnot, jotka estävät tai hidastavat avointa kansalaiskeskustelua tai uusien palveluiden kehittämistä. Muutostarpeet voivat liittyä esimerkiksi lainsäädäntöön, hallinnollisiin ohjeisiin, verkkopalveluiden päivittämiseen tai uudistamiseen. VM kerää kommentit, tilastoi ne ja lähettää ne käsiteltäväksi sille hallinnon toimijalle, jota kommentti koskee. Kuntia pyydetään välittämään tietoa kampanjasta esimerkiksi omilla verkkosivuillaan. Kansalaiset voivat jatkossa ilmoittaa avoimuuden esteestä osoitteeseen avoinhallinto@vm.fi. Sivustolta avoinhallinto.fi löytyy myös lisätietoja kampanjasta.

3 Yhteydenotot

Lisätietoja Avoimen hallinnon toimintaohjelmasta antavat, yhteyshenkilöinä valtiovarainministeriössä toimivat ja niin toivoessanne tulevat virastoonne esittelemään Avoimen hallinnon toimintaohjelmaa finanssineuvos Katju Holkeri sekä neuvottelevat virkamiehet Johanna Nurmi, Arja Terho, Inga Nyholm ([etunimi.sukunimi\(at\)vm.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)vm.fi)) sekä erityisasiantuntija Päivi Kurikka ([etunimi.sukunimi\(at\)kuntaliitto.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)kuntaliitto.fi)).

Raportointi ja yhteyshenkilön ilmoittaminen osoitteeseen: avoinhallinto@vm.fi

Henna Virkkunen
Hallinto- ja kuntaministeri

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
Toimitusjohtaja,
Suomen Kuntaliitto

Liitteet Suomen Avoimen hallinnon toimintasuunnitelma
Avoimen hallinnon yhteiset periaatteet

Jakelu Kunnat